# WYROK SĄDU PIERWSZEJ INSTANCJI (trzecia izba)

z dnia 27 września 2006 r. *

W sprawie T-314/01

**Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA**, siedzibą w Veendam (Niderlandy), reprezentowana przez adwokata C. Dekkera,

strona skarżąca,

przeciwko

**Komisji Wspólnot Europejskich**, reprezentowanej przez A. Bouqueta, A. Whelana, i W. Wilsa, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez adwokata M. van der Woudego,

strona pozwana,

mającej za przedmiot skargę o stwierdzenie nieważności art. 1 decyzji Komisji C(2001) 2931 wersja ostateczna z dnia 2 października 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia o EOG (COMP/E-1/36.756 — Glukonian sodu) w zakresie, w jakim dotyczy on skarżącej lub ewentualnie stwierdzenie nieważności art. 3 tej decyzji, w zakresie, w jakim dotyczy on skarżącej,

* Język postępowania: niderlandzki.

SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI
WSPÓLNOT EUROPEJSKICH (trzecia izba),

w składzie: J. Azizi, prezes, M. Jaeger i F. Dehousse, sędziowie,
sekretarz: J. Plingers, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 17 lutego 2004 r.,

wydaje następujący

**Wyrok**

## Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

1 Spółka Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA (zwana dalej „Avebe") jest spółką dominującą grupy przedsiębiorstw specjalizujących się w przetwórstwie skrobi. W chwili zdarzeń leżących u podstaw postępowania i aż do grudnia 1995 r. spółka Avebe prowadziła działalność na rynku glukonianu sodu poprzez swoje udziały w spółce Glucona vof, którą kontrolowała wspólnie ze spółką Akzo Nobel Chemicals BV (zwaną dalej „ANC"), którą kontrolowała Akzo Nobel NV (zwana dalej „Akzo"). W grudniu 1995 r. spółka Avebe nabyła udziały ANC w spółce Glucona vof, która została

przekształcona w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością i przyjęła nazwę Glucona BV (Glucona vof i Glucona BV zwane są dalej bez rozróżniania „Glucona").

2 Glukonian sodu jest jednym z czynników chelatujących, które są produktami powodującymi utratę aktywności jonów metali w procesach przemysłowych. Do procesów tych zalicza się w szczególności czyszczenie przemysłowe (czyszczenie butli lub urządzeń), obróbkę powierzchniową (obróbkę antykorozyjną, odtłuszczanie, grawerowanie aluminium) i uzdatnianie wody. Czynniki chelatujące są więc wykorzystywane w przemyśle spożywczym, kosmetycznym, farmaceutycznym, papierniczym, betonowym i innych gałęziach przemysłu. Glukonian sodu jest sprzedawany na całym świecie, a na światowych rynkach obecne są konkurujące ze sobą przedsiębiorstwa.

3 W 1995 r. wartość całkowitej światowej sprzedaży glukonianu sodu wyniosła około 58,7 miliona EUR, natomiast sprzedaży zrealizowanej w Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) — około 19,6 miliona EUR. W chwili zdarzeń leżących u podstaw niniejszego postępowania niemal cała światowa produkcja glukonianu sodu znajdowała się w rękach pięciu przedsiębiorstw, a mianowicie, po pierwsze, spółki Fujisawa Pharmaceutical Co. Ltd (zwanej dalej „Fujisawą"), po drugie, spółki Jungbunzlauer AG, po trzecie, spółki Roquette Frères SA (zwanej dalej „Roquette"), po czwarte, spółki Glucona vof oraz po piąte, spółki Archer Daniels Midland Co. (zwanej dalej „ADM").

4 W marcu 1997 r. amerykańskie ministerstwo sprawiedliwości poinformowało Komisję o tym, że w następstwie dochodzenia prowadzonego na rynkach lizyny i kwasu cytrynowego wszczęto również dochodzenie dotyczące rynku glukonianu sodu. W październiku i grudniu 1997 r. oraz w lutym 1998 r. Komisja została poinformowana o tym, że spółki Akzo, Avebe, Glucona, Roquette i Fujisawa przyznały się do uczestnictwa w porozumieniach, decyzjach i uzgodnionych praktykach (zwanych dalej „kartelem"), polegających na ustalaniu cen glukonianu sodu oraz na podziale wielkości sprzedaży tego produktu w Stanach Zjednoczonych i w innych miejscach. W następstwie porozumień zawartych z amerykańskim ministerstwem sprawiedliwości władze amerykańskie nałożyły na wspomniane przedsiębiorstwa grzywny.

5 W dniu 18 lutego 1998 r. Komisja, na podstawie art. 11 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. [81] i [82] traktatu (Dz.U. 1962, 13, str. 204), skierowała żądania informacji do głównych producentów, importerów, eksporterów i nabywców glukonianu sodu w Europie.

6 W następstwie żądania informacji spółka Fujisawa nawiązała kontakt z Komisją w celu poinformowania jej, że w ramach wspomnianego powyżej dochodzenia współpracowała z władzami amerykańskimi oraz że chciała współpracować z Komisją na podstawie komunikatu Komisji z dnia 18 lipca 1996 r. dotyczącego nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. C 207, str. 4, zwanego dalej „komunikatem w sprawie współpracy"). W dniu 12 maja 1998 r., w następstwie spotkania odbytego z Komisją w dniu 1 kwietnia 1998 r., spółka Fujisawa przedłożyła pisemne oświadczenie oraz akta zawierające zwięzłe przedstawienie chronologii kartelu i pewną liczbę dokumentów.

7 W dniach 16 i 17 września 1998 r. Komisja na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 przeprowadziła kontrolę w pomieszczeniach spółek Avebe, Glucona, Jungbunzlauer i Roquette.

8 W dniu 2 marca 1999 r. Komisja skierowała do spółek Glucona, Roquette i Jungbunzlauer żądania szczegółowych informacji. W pismach z dnia 14, 19 i 20 kwietnia 1999 r. przedsiębiorstwa te wyraziły chęć współpracy z Komisją i przedstawiły pewne informacje dotyczące kartelu. W dniu 25 października 1999 r. Komisja skierowała do spółek ADM, Fujisawa, Glucona, Roquette i Jungbunzlauer żądania dodatkowych informacji.

9 W dniu 17 maja 2000 r., na podstawie podanych jej do wiadomości informacji, Komisja skierowała do Avebe oraz innych zainteresowanych przedsiębiorstw pismo

w sprawie przedstawienia zarzutów w związku z naruszeniem art. 81 ust. 1 WE oraz art. 53 ust. 1 porozumienia o EOG (zwanego dalej „porozumieniem EOG"). W odpowiedzi na zarzuty postawione przez Komisję Avebe i pozostałe zainteresowane przedsiębiorstwa przekazały pisemne uwagi. Żadna z wymienionych stron nie zażądała przeprowadzenia przesłuchania ani nie podważyła prawdziwości okoliczności faktycznych przedstawionych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

10 W dniu 11 maja 2001 r. Komisja wysłała do Avebe oraz innych zainteresowanych przedsiębiorstw żądania dodatkowych informacji.

11 W dniu 2 października 2001 r. Komisja wydała decyzję C(2001) 2931 wersja ostateczna dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 WE oraz art. 53 porozumienia EOG (COMP/E-1/36.756 — Glukonian sodu) (zwaną dalej „decyzją"). Decyzja została doręczona Avebe pismem z dnia 10 października 2001 r.

12 Decyzja zawiera w szczególności następujące postanowienia:

*„Artykuł 1*

[Akzo], [ADM], [Avebe], [Fujisawa], [Jungbunzlauer] i [Roquette] naruszyły art. 81 ust. 1 [...] WE oraz — począwszy od dnia 1 stycznia 1994 r. — art. 53 ust. 1 porozumienia EOG, uczestnicząc w porozumieniu i/lub uzgodnionej praktyce o charakterze ciągłym w sektorze glukonianu sodu.

Naruszenie to trwało:

— w przypadku spółek [Akzo], [Avebe], [Fujisawa] i [Roquette] od lutego 1987 r. do czerwca 1995 r.;

— w przypadku spółki [Jungbunzlauer] od maja 1988 r. do czerwca 1995 r.;

— w przypadku spółki [ADM] od czerwca 1991 r. do czerwca 1995 r.

[...]

*Artykuł 3*

Ze względu na określone w art. 1 naruszenie zostają nałożone następujące grzywny:

| | |
|---|---|
| a) [Akzo] | 9 milionów EUR |
| b) [ADM] | 10,13 miliona EUR |
| c) [Avebe] | 3,6 miliona EUR |
| d) [Fujisawa] | 3,6 miliona EUR |
| e) [Jungbunzlauer] | 20,4 miliona EUR |
| f) [Roquette] | 10,8 miliona EUR |

[...]" [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej decyzji poniżej].

13 W motywach 296–309 decyzji Komisja dokonała analizy stosunków istniejących w okresie istnienia kartelu między spółką Glucona i jej spółkami dominującymi, Avebe i Akzo. Komisja zauważyła w szczególności, że do dnia 15 sierpnia 1993 r. Glucona była wspólnie zarządzana przez przedstawicieli Avebe i Akzo, ale od tego dnia, wskutek restrukturyzacji spółki Glucona, była ona zarządzana wyłącznie przez przedstawiciela Avebe. Jednakże Komisja stwierdziła, że spółki Avebe i Akzo należało uznać za odpowiedzialne za zachowanie niezgodne z zasadami konkurencji ich spółki zależnej przez cały ten okres, a zatem one powinny być adresatami decyzji.

14 W celu ustalenia kwoty grzywien Komisja zastosowała w decyzji metodologię przedstawioną w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (Dz.U. 1998, C 9, str. 3, zwanych dalej „wytycznymi"), jak również komunikat w sprawie współpracy.

15 W pierwszej kolejności Komisja ustaliła kwotę podstawową grzywny w zależności od wagi i czasu trwania naruszenia.

16 W tym kontekście, w odniesieniu do wagi naruszenia Komisja w pierwszej kolejności uznała, że zainteresowane przedsiębiorstwa popełniły bardzo poważne naruszenie, a to ze względu na jego charakter, rzeczywisty wpływ na rynek glukonianu sodu w EOG oraz rozmiar właściwego rynku geograficznego (motyw 371 decyzji).

17 Następnie Komisja stwierdziła, że należało uwzględnić rzeczywiste ekonomiczne możliwości spowodowania przez te przedsiębiorstwa szkód konkurencji i ustalić kwotę grzywny na poziomie, który zapewnia jej wystarczająco odstraszający skutek. W konsekwencji, opierając się na światowym obrocie osiągniętym przez zainteresowane przedsiębiorstwa poprzez sprzedaż glukonianu sodu w 1995 r., czyli w ciągu

ostatniego roku trwania naruszenia, podanym do wiadomości przez te przedsiębiorstwa w następstwie żądania informacji ze strony Komisji, i na podstawie którego Komisja obliczyła udziały tych przedsiębiorstw w rynku, Komisja podzieliła je na dwie kategorie. Do pierwszej kategorii zaliczyła przedsiębiorstwa, których udziały w światowym rynku glukonianu sodu, według będących w jej posiadaniu danych, przewyższały 20%, czyli spółki Fujisawa (35,54%), Jungbunzlauer (24,75%) i Roquette (20,96%). Dla tych przedsiębiorstw Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywny w wysokości 10 milionów EUR. Do drugiej kategorii Komisja zaliczyła przedsiębiorstwa, których udziały w światowym rynku glukonianu sodu, według będących w jej posiadaniu danych, nie przekraczały 10%, czyli spółki Glucona (około 9,5%) i ADM (9,35%). Dla tych przedsiębiorstw Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywny w wysokości 5 milionów EUR, co oznacza, że dla spółek Akzo i Avebe, będących współwłaścicielami spółki Glucona, kwota wyjściowa wynosiła 2,5 miliona EUR dla każdej z nich (motyw 385 decyzji).

18 W celu, po pierwsze, zapewnienia wystarczająco odstraszającego skutku grzywny, a po drugie, uwzględnienia tego, że duże przedsiębiorstwa dysponowały wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną, które pozwalały im lepiej ocenić, w jakim zakresie ich zachowanie stanowi naruszenie, oraz ocenić konsekwencje, jakie w związku z tym wynikają z punktu widzenia prawa konkurencji, Komisja dokonała ponadto dostosowania kwoty wyjściowej. W konsekwencji, biorąc pod uwagę wielkość i całkowite zasoby zainteresowanych przedsiębiorstw, do kwot wyjściowych ustalonych dla ADM i Akzo Komisja zastosowała współczynnik mnożenia w wysokości 2,5 i podwyższyła je w ten sposób, że wyniosły one 12,5 miliona EUR dla ADM i 6,25 miliona EUR dla Akzo (motyw 388 decyzji).

19 W odniesieniu do czasu trwania naruszenia popełnionego przez każde z przedsiębiorstw kwota wyjściowa została ponadto podwyższona o 10% rocznie, co oznacza podwyżkę o 80% dla spółek Fujisawa, Akzo, Avebe i Roquette, 70% dla spółki Jungbunzlauer i 35% dla spółki ADM (motywy 389–392 decyzji).

20 W ten sposób w odniesieniu do spółki Avebe Komisja ustaliła kwotę podstawową grzywny na 4,5 miliona EUR. W odniesieniu do spółek ADM, Akzo, Fujisawa, Jungbunzlauer i Roquette kwota podstawowa została ustalona, odpowiednio, na 16,88 miliona EUR, 11,25 miliona EUR, 18 milionów EUR, 17 milionów EUR i 18 milionów EUR (motyw 396 decyzji).

21 W drugiej kolejności, z tytułu okoliczności obciążających, kwota podstawowa grzywny nałożonej na spółkę Jungbunzlauer została podwyższona o 50% z powodu tego, że przedsiębiorstwo to odgrywało rolę przywódczą w ramach kartelu (motyw 403 decyzji).

22 W trzeciej kolejności, Komisja rozważyła argumenty niektórych przedsiębiorstw, w tym Avebe, dotyczące skorzystania z okoliczności łagodzących i nie uwzględniła ich (motywy 404–410 decyzji).

23 W czwartej kolejności, na podstawie pkt B komunikatu w sprawie współpracy Komisja zastosowała względem spółki Fujisawa „bardzo istotne obniżenie" kwoty grzywny (w tym przypadku o 80%), którą by na nią nałożono w braku współpracy. Wreszcie na podstawie pkt D tego komunikatu Komisja zastosowała względem spółek ADM i Roquette „odczuwalne obniżenie" (w tym przypadku o 40%) kwoty grzywny, a względem spółek Akzo, Avebe i Jungbunzlauer o 20% (motywy 418, 423, 426 i 427).

## Przebieg postępowania i żądania stron

24 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 17 grudnia 2001 r. spółka Avebe wniosła niniejszą skargę.

25 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (trzecia izba) zdecydował o otwarciu procedury ustnej oraz w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu Sądu postawił stronom kilka pytań na piśmie, na które udzieliły one odpowiedzi w wyznaczonym terminie.

26 Na rozprawie w dniu 17 lutego 2004 r. wysłuchano wystąpień stron.

27 Avebe wnosi do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności art. 1 decyzji w zakresie, w jakim stanowi on o popełnieniu przez nią naruszenia w okresie od lutego 1987 r. do 15 sierpnia 1993 r.;

— ewentualnie, stwierdzenie nieważności art. 1 decyzji w zakresie, w jakim stanowi on o popełnieniu przez nią naruszenia w okresie poprzedzającym 30 kwietnia 1990 r.;

— ewentualnie, w dalszej kolejności, stwierdzenie nieważności art. 3 decyzji w zakresie, w jakim jej dotyczy;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

28 Komisja wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi;

— obciążenie Avebe kosztami postępowania.

## Co do prawa

### A — *Wprowadzenie*

29 Avebe nie kwestionuje tego, że kartel stanowił naruszenie art. 81 WE. Nie podważa ona również tego, że należało jej przypisać odpowiedzialność za popełnienie tego naruszenia w okresie od 15 sierpnia 1993 r., od kiedy sama prowadziła sprawy spółki Glucona (zob. pkt 13 powyżej), do dnia, w którym kartel przestał istnieć. Jednakże Avebe jest zdania, że Komisja nie mogła skutecznie przypisać jej odpowiedzialności za naruszenie popełnione przez spółkę Glucona w okresie poprzedzającym 15 sierpnia 1993 r.

30 W tym kontekście Avebe podnosi cztery zarzuty oparte na naruszeniu: po pierwsze, obowiązku uzasadnienia, po drugie, prawa do obrony, po trzecie, art. 81 ust. 1 WE i art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, oraz po czwarte, zasady proporcjonalności.

31 Przed zajęciem przez Sąd stanowiska odnośnie do zasadności różnych zarzutów, które zostały podniesione w przedmiocie naruszenia, uznał on, że należy przytoczyć pewne elementy dokonanej przez Komisję oceny, która została przedstawiona w motywach 296–309 decyzji.

32 Komisja rozpoczęła swoją analizę w motywie 296 decyzji, stwierdzając, iż „ze zdarzeń leżących u podstaw postępowania można wywnioskować, że Glucona nie określała w sposób niezależny sposobu zachowania, lecz stosowała się do poleceń otrzymywanych od swoich spółek dominujących [ANC i Avebe]: wszyscy pracownicy Glucony zajmowali jednocześnie odpowiedzialne stanowiska zawodowe w tych spółkach dominujących".

33 Dalej, Komisja opisała w motywach 297–299 decyzji wewnętrzny schemat organizacyjny Glucony w sposób następujący:

„(297) Od 1 kwietnia 1972 r. do 15 sierpnia 1993 r. w zarządzie związku zasiadało dwóch dyrektorów, których odpowiednio powoływały spółki dominujące i którzy wspólnie odpowiadali za podejmowane uchwały o charakterze politycznym oraz za prowadzenie spraw spółki Glucona. Przedstawiciel Akzo odpowiadał za sprzedaż i politykę handlową, natomiast przedstawiciel Avebe za produkcję i działalność w dziedzinie badań naukowych i rozwoju technicznego. Glucona posiadała również radę nadzorczą, w której skład wchodziło po dwóch przedstawicieli z każdej spółki dominującej. Przedstawiciele Akzo i Avebe sprawowali na przemian stanowisko prezesa rady nadzorczej.

(298) W dniu 15 sierpnia 1993 r. nastąpiła zmiana w strukturze organizacyjnej kierownictwa Glucony związana z powołaniem na stanowisko wyłącznego dyrektora generalnego. Stanowisko to objął pracownik Avebe.

(299) Z przedstawionych dowodów w formie dokumentów wynika, że dyrektor powołany przez Akzo odgrywał istotną rolę w prowadzeniu spraw Glucony do sierpnia 1993 r. W omawianym okresie Glucona dzieliła lokale biurowe z Akzo w Amersfoort [Niderlandy]. We wszystkich dokumentach z tego okresu, znajdujących się w posiadaniu Komisji, członkowie kartelu czynią odniesienie do spółki Glucona przy wykorzystaniu nazwy »Akzo«. Z uwagi na istotę dziedziny, w ramach której ponosili oni odpowiedzialność (polityka handlowa i sprzedaż), przedstawiciele Akzo uczestniczyli w rzeczywistości w sposób bardziej bezpośredni w działalności kartelu co najmniej do sierpnia 1993 r. Począwszy od tego dnia na stanowisko dyrektora generalnego Glucony powołano pracownika Avebe, który następnie — według uzyskanych informacji — brał czynny udział w działalności kartelu. W tym celu latem 1993 r. jego poprzednik przekazał mu niezbędne informacje".

34 W motywie 300 decyzji Komisja zwięźle przedstawiła ocenę, której dokonała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów na temat kwestii możliwości przypisania naruszenia wspomnianym przedsiębiorstwom:

„W piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja oznajmiła swój zamiar uznania spółek Akzo i Avebe za wspólnie odpowiedzialne przez cały okres trwania naruszenia. Komisja uznała, że z uwagi na dwupłaszczyznowy charakter struktury zarządzania, którą ustanowiły spółki dominujące, ich uczestnictwo na równych prawach we wspólnym przedsiębiorstwie oraz wspólną odpowiedzialność obu dyrektorów powoływanych rotacyjnie, można było domniemywać, iż spółki te miały jednakowy wpływ na zachowanie wspólnego przedsiębiorstwa i uzyskały takie same informacje na temat udziału Glucony w kartelu".

35 W motywach 301–305 decyzji Komisja zwięźle przedstawiła uwagi, które sformułowały w tym przedmiocie Akzo i Avebe w ich odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. W szczególności w motywie 301 decyzji Komisja zaznaczyła:

„W odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów Akzo nie zakwestionowała przedstawionego przez Komisję poglądu i potwierdziła, że Avebe stale otrzymywała informacje na temat udziału Glucony w kartelu glukonianu sodu: »chociaż wprawdzie przedstawiciel Akzo w zarządzie był odpowiedzialny za politykę handlową i sprzedaż, natomiast przedstawiciel Avebe za produkcję i działalność w dziedzinie badań naukowych i rozwoju technicznego, to jednak Avebe była stale informowana o porozumieniach antykonkurencyjnych zawartych przez Gluconę, i wespół z nią ponosiła za nie odpowiedzialność«. Akzo ponadto nadmienia, że »Avebe była w pełni poinformowana o porozumieniach antykonkurencyjnych, które zawarła Glucona, nawet jeżeli ona sama nie była stroną porozumienia ustanawiającego kartel do roku 1993«".

36 Komisja potwierdziła w motywie 306 decyzji, „że — zgodnie z informacjami znajdującymi się w jej posiadaniu — Avebe nigdy nie uczestniczyła właściwie w wielostronnych spotkaniach kartelu w okresie do października 1993 r." oraz że „Akzo zresztą [przyznała], iż »w okresie do roku 1993 sama [Avebe] nie była stroną porozumienia ustanawiającego kartel«". Komisja jednakże dodała, „iż pracownicy Avebe zasiadający w zarządzie Glucony niewątpliwie wiedzieli o praktykach antykonkurencyjnych tej ostatniej".

37 W motywach 307 i 308 decyzji, na poparcie tego ostatniego wniosku, Komisja uwzględniła następujące okoliczności:

— w pierwszej kolejności Komisja uwzględniła fakt, iż do sierpnia 1993 r. obaj dyrektorzy Glucony, powołani odpowiednio przez Akzo i Avebe, wspólnie odpowiadali za zarządzanie Gluconą oraz że za ich pośrednictwem Akzo i Avebe na równych warunkach brały udział w posiedzeniach zarządu i rady nadzorczej Glucony;

— w drugiej kolejności Komisja powołała się na notatkę sporządzoną w dniu 1 maja 1990 r. przez członka kierownictwa Avebe, której przedmiotem było spotkanie z przedstawicielami ANC i ADM, które odbyło się w dniu 30 kwietnia 1990 r. (zwaną dalej „notatką z dnia 1 maja 1990 r."). Tematem tej notatki było „Spotkanie z ADM dotyczące glukonianu sodu", a jej adresatami było kilku członków kierownictwa Avebe, w tym ten, który w tym okresie był dyrektorem Glucony powołanym na to stanowisko przez Avebe. Komisja wywnioskowała z treści tej notatki, „że Avebe nie mogła być nieświadoma uczestnictwa Glucony w działaniach zmierzających do zahamowania konkurencji na rynku";

— Komisja podniosła w trzeciej kolejności, że gdy w dniu 15 sierpnia 1993 r. Avebe przejęła sama zarząd nad spółką Glucona, „przedstawiciel Avebe nie podjął

żadnych środków zmierzających ku zaprzestaniu lub przynajmniej sprzeciwieniu się praktykom antykonkurencyjnym, o których spółka ta była wówczas w pełni poinformowana", lecz że wręcz przeciwnie, „Avebe zapewniła ich kontynuację i systematycznie zastępowała Akzo, żądając podania dokładnych informacji na temat sytuacji kartelu".

38 Ostatecznie motyw 309 decyzji brzmi następująco:

„Uwzględniając powyższe rozważania, Komisja uznaje, że obie spółki dominujące należy uznać za odpowiedzialne za niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie ich spółki zależnej przez cały ten okres, a zatem one powinny być adresatami niniejszej decyzji".

B — *W przedmiocie naruszenia obowiązku uzasadnienia*

39 Avebe podnosi po pierwsze, iż w motywie 306 decyzji Komisja stwierdziła, „że pracownicy Avebe zasiadający w zarządzie Glucony niewątpliwie wiedzieli o praktykach antykonkurencyjnych tej ostatniej". Po drugie, spółka ta potwierdza, że w motywie 308 decyzji Komisja zwróciła uwagę na to, iż o istnieniu porozumienia poinformował pracownika personelu Avebe w trakcie powoływania go w dniu 15 sierpnia 1993 r. na stanowisko dyrektora Glucony, ponoszącego odtąd pełną odpowiedzialność za zarządzanie spółką, pracownik Akzo, który do tego czasu odpowiadał za zarządzanie Gluconą. Zdaniem Avebe, z powyższego wynika, iż uzasadnienie decyzji w przedmiocie tego, czy spółka ta posiadała informacje na temat istnienia kartelu przed 15 sierpnia 1993 r., jest sprzeczne lub co najmniej niepełne.

40 Komisja kwestionuje sprzeczność lub niewystarczający charakter zawartego w decyzji uzasadnienia dotyczącego kwestii, czy w okresie do 15 sierpnia 1993 r. Avebe posiadała informacje na temat istnienia kartelu.

41 Sąd przypomina, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż uzasadnienie wymagane w art. 253 WE musi przedstawiać jasno i jednoznacznie sposób rozumowania instytucji, która wydała zaskarżony akt, umożliwiając zainteresowanym zapoznanie się z podstawami przyjętego aktu, a właściwemu sądowi dokonanie kontroli (wyroki Trybunału z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie C-367/95 P Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, Rec. str. I-1719, pkt 63 oraz z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-301/96 Niemcy przeciwko Komisji, Rec. str. I-9919, pkt 87; wyrok Sądu z dnia 20 listopada 2002 r. w sprawie T-251/00 Lagardère i Canal+ przeciwko Komisji, Rec. str. II-4825, pkt 155).

42 Należy wpierw uznać, że podstawą zarzutu podniesionego przez Avebe, który jest oparty na występowaniu sprzeczności między motywami 306 i 308 decyzji (zob. w odniesieniu do tych ostatnich pkt 36 i 37 niniejszego wyroku), jest niepełna lektura decyzji. W motywie 308 decyzji Komisja nie wskazała bowiem, wbrew temu, co wydaje się sugerować Avebe, że w dniu 15 sierpnia 1993 r. nowy dyrektor Glucony po raz pierwszy dowiedział się o istnieniu kartelu, co w rzeczywistości byłoby sprzeczne z motywem 306 decyzji, w którym Komisja potwierdziła, że pracownicy Avebe zasiadający w zarządzie Glucony wiedzieli o praktykach antykonkurencyjnych tej ostatniej. Natomiast z motywu 308 decyzji wynika, że w tym dniu przedstawiciel Avebe, pełniący obowiązki nowego dyrektora Glucony, zażądał podania „dokładnych informacji na temat sytuacji kartelu".

43 Następnie, skoro Avebe zarzuca Komisji niewystarczające uzasadnienie decyzji w kwestii tego, czy przed dniem 15 sierpnia 1993 r. spółka ta wiedziała o istnieniu kartelu, z motywów 296 i nast. decyzji można wywnioskować (zob. również pkt 32–38 powyżej), że Komisja uznała, iż Avebe powinna była wiedzieć o niezgodnym z zasadami konkurencji zachowaniu jej spółki zależnej, ponieważ aż do sierpnia 1993 r. dwaj współdyrektorzy Glucony wspólnie odpowiadali za zarządzanie spółką, a Akzo i Avebe brały udział na ściśle równych warunkach w posiedzeniach zarządu i rady nadzorczej Glucony (motyw 307 decyzji). Zresztą Komisja wskazała, że uważała prezentowane przez nią stanowisko za poparte treścią notatki z dnia 1 maja 1990 r. oraz faktem, iż po przejęciu przez przedstawiciela Avebe w dniu 15 sierpnia 1993 r. pełnej odpowiedzialności za zarządzanie Gluconą

nie podjął on żadnych środków zmierzających ku zaprzestaniu lub przynajmniej sprzeciwieniu się praktykom antykonkurencyjnym, o których spółka ta była w pełni poinformowana, lecz wręcz przeciwnie, zalecał on ich kontynuację i systematycznie zastępował Akzo, żądając podania dokładnych informacji na temat sytuacji kartelu (motywy 307 i 308 decyzji).

44 W konsekwencji z motywów decyzji w sposób wystarczający pod względem prawnym wynika, że w celu stwierdzenia możliwości przypisania Avebe odpowiedzialności za popełnione naruszenie, Komisja oparła się, po pierwsze, na strukturze prawnej Glucony, a po drugie, na różnych aspektach faktycznych dotyczących stosunków między spółkami dominującymi — Akzo i Avebe oraz ich wspólnym przedsiębiorstwem — Glucona.

45 W konsekwencji zarzut oparty na naruszeniu obowiązku uzasadnienia należy oddalić.

C — *W przedmiocie naruszenia prawa do obrony*

1. *Uwagi wprowadzające*

46 Zarzut ten składa się z dwóch części. Po pierwsze, Avebe zarzuca Komisji to, że uwzględniła ona oświadczenie, które Akzo złożyła w swojej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów (zwanej dalej „oświadczeniem Akzo"), przy czym nie pozwoliła Avebe zająć stanowiska w przedmiocie tego oświadczenia, naruszając w ten sposób przysługujące jej prawo do obrony. Po drugie, Avebe zarzuca Komisji, że nie podjęła ona środków niezbędnych dla uzyskania odpisu oświadczenia, które miało być wcześniej złożone przez przedstawiciela Akzo w Department of Justice (ministerstwie sprawiedliwości) Stanów Zjednoczonych (zwanego dalej „domniemanym oświadczeniem Akzo, złożonym przed władzami amerykańskimi").

2. *W przedmiocie oświadczenia Akzo*

47 Avebe zauważa, że z motywów 301 i 309 decyzji wynika (zob. pkt 35 i 38 powyżej), iż celem stwierdzenia, że przed 1993 r. Avebe wiedziała o istnieniu kartelu, Komisja oparła się na oświadczeniu Akzo. Jednak Avebe podnosi, że Komisja nie umożliwiła jej przedstawienia uwag na temat oświadczenia Akzo w toku postępowania administracyjnego. Avebe jest zatem zdania, że Komisja nie mogła — bez naruszenia przysługującego jej prawa do obrony — oprzeć się na tym oświadczeniu, aby wykazać, że Avebe wiedziała o kartelu przed 1993 r.

48 Komisja utrzymuje, że nigdy nie wykorzystała oświadczenia Akzo zawartego w motywie 301 decyzji w charakterze dowodu przeciwko Avebe, lecz że jedynie powtórzyła je w ramach zwięzłego przedstawienia argumentów stron.

49 Sąd przypomina, że przestrzeganie prawa do obrony w trakcie każdego postępowania mogącego zakończyć się nałożeniem kar stanowi podstawową zasadę prawa wspólnotowego, której należy przestrzegać nawet wtedy, gdy chodzi o postępowanie o charakterze administracyjnym. Nakłada on wymóg, zgodnie z którym należy umożliwić zainteresowanym przedsiębiorstwom i związkom przedsiębiorstw od etapu postępowania administracyjnego wypowiedzenie się we właściwy sposób w kwestii prawdziwości i znaczenia dla sprawy dowodów, zarzutów i okoliczności stwierdzonych przez Komisję (wyroki Trybunału z dnia 13 lutego 1979 r. w sprawie 85/76 Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, Rec. str. 461, pkt 11 oraz Sądu z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-11/89 Shell przeciwko Komisji, Rec. str. II-757, pkt 39, po wniesieniu odwołania utrzymany w mocy wyrokiem Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r.).

50 Następnie należy przypomnieć, że jeżeli w celu ustalenia wystąpienia naruszenia w postępowaniu na podstawie art. 81 ust. 1 WE Komisja zamierza oprzeć się na fragmencie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub

załączonym do takiej odpowiedzi dokumencie, inne strony biorące udział w tym postępowaniu powinny mieć możliwość wypowiedzenia się na temat takiego środka dowodowego. W takich okolicznościach dany fragment odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub załączony do tej odpowiedzi dokument jest w rzeczywistości dowodem obciążającym różne strony, które uczestniczyły w popełnieniu naruszenia (wyrok Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95, T-35/95, T-36/95, T-37/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-51/95, T-52/95, T-53/95, T-54/95, T-55/95, T-56/95, T-57/95, T-58/95, T-59/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-63/95, T-64/95, T-65/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 oraz T-104/95 Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-491, pkt 386 wraz z cytowanym tam orzecznictwem).

51 Zasady te mają również zastosowanie w przypadku gdy Komisja opiera się na fragmencie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów celem przypisania naruszenia danemu przedsiębiorstwu.

52 Do zainteresowanego przedsiębiorstwa należy wykazanie, iż wnioski, do jakich doszła Komisja w wydanej decyzji, byłyby inne, gdyby dokument, który nie został udostępniony, a który stanowił dla Komisji podstawę do zarzucenia przedsiębiorstwu popełnienia naruszenia, został odrzucony jako materiał dowodowy (wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P oraz C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-123, pkt 71–73).

53 W niniejszej sprawie z motywów 296–309 decyzji wynika, że Komisja przyjęła dla swojej analizy następującą strukturę: w motywach 297–299 opisała strukturę organizacyjną Glucony; w motywie 300 przypomniała wstępny wniosek przedstawiony w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, odnoszący się do kwestii możliwości przypisania naruszenia zainteresowanym przedsiębiorstwom; w motywach 301–305 zwięźle przedstawiła uwagi, które omawiane przedsiębiorstwa sformułowały na ten temat; ostatecznie, w motywach 306–309, dokonała swojej własnej oceny prawnej (zob. podsumowując pkt 32–38 powyżej).

54 Komisja przedstawiła oświadczenie Akzo, na które powołuje się Avebe w motywie 301 decyzji, tzn. w tej części decyzji, która zawiera zwięzłe przedstawienie uwag tych przedsiębiorstw na temat wstępnego wniosku Komisji, odnoszącego się do zagadnienia możliwości przypisania zainteresowanym przedsiębiorstwom naruszenia, który został zamieszczony w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

55 Avebe nawet nie utrzymuje, że Komisja odwołała się do oświadczenia Akzo w części przeprowadzonej przez nią analizy, która dotyczyła oceny prawnej stosunków między Gluconą i jej spółkami dominującymi — Avebe i Akzo.

56 Z powyższego wynika, że wbrew temu, co utrzymuje Avebe, Komisja nie oparła się na oświadczeniu Akzo. Natomiast w motywach 307 i 308 decyzji (zob. pkt 36 i 37 powyżej) Komisja powołała się, po pierwsze, na strukturę prawną Glucony, a po drugie, na różne faktyczne aspekty dotyczące stosunków między spółkami dominującymi — Akzo i Avebe i ich wspólnym przedsiębiorstwem — Glucona. Avebe nie podważa tego, że miała ona dostęp do dokumentów, na które w tym przedmiocie powołuje się Komisja. Nadając zawartemu w motywie 309 decyzji wnioskowi z przeprowadzonej przez nią oceny prawnej następujące brzmienie: „Z uwzględnieniem powyższych motywów", Komisja odwołuje się w ten sposób, co się tyczy uczestnictwa Avebe, jedynie do motywów 307 i 308 decyzji, a nie do jej motywu 301.

57 Tytułem uzupełnienia Sąd uznaje, że nawet przy założeniu, iż Komisja oparła się na oświadczeniu Akzo, quod non, Avebe nie wykazała zgodnie z orzecznictwem cytowanym w pkt 52 powyżej, że wnioski, do jakich doszła Komisja w wydanej decyzji, byłyby inne, gdyby oświadczenie Akzo zostało odrzucone jako materiał dowodowy służący pociągnięciu Avebe do odpowiedzialności z tytułu popełnienia naruszenia.

58 W związku z powyższym należy uznać, że pierwsza część zarzutu dotyczącego oświadczenia Akzo jest oparta na błędnym założeniu, a zatem nie może zostać przyjęta.

3. *W przedmiocie domniemanego oświadczenia przedstawiciela Akzo, złożonego przed władzami amerykańskimi*

a) Argumenty stron

59 Avebe podnosi w replice, że w trakcie przesłuchania prowadzonego przez ministerstwo sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych, odbywającego się w ramach postępowania wszczętego w Stanach Zjednoczonych w związku z kartelem, przedstawiciel Akzo oświadczył, że przed 15 sierpnia 1993 r. Avebe nie posiadała informacji na temat kartelu. Avebe uważa, że poinformowała Komisję o istnieniu tego domniemanego oświadczenia w toku postępowania administracyjnego. Avebe jest zdania, że zważywszy na fakt, że sama nie mogła uzyskać odpisu tego oświadczenia, aby móc przedstawić je Komisji, oraz skoro oświadczenie to mogło stanowić dowód odciążający Avebe, Komisja powinna była zdobyć odpis od właściwych władz Stanów Zjednoczonych. W następstwie skierowanych przez Sąd pytań na piśmie Avebe wyjaśniła, że nie wystąpiła do Komisji z jednoznacznie sformułowanym wnioskiem o uzyskanie tego dokumentu, ponieważ wtedy nie wiedziała jeszcze o tym, że Komisja oprze się na oświadczeniu Akzo, które poddano analizie w pkt 49–58 powyżej. W rzeczywistości [Avebe] dopiero w decyzji zapoznała się z oświadczeniem Akzo, którego treść była sprzeczna z treścią domniemanego oświadczenia Akzo, złożonego przed władzami amerykańskimi.

60 Zdaniem Komisji, w skardze nie podniesiono tej części zarzutu, a zatem należy ją odrzucić jako niedopuszczalną. W każdym razie Komisja uważa tą część zarzutu za bezzasadną.

b) Ocena Sądu

W przedmiocie dopuszczalności

61 Na mocy art. 48 § 2 regulaminu nie można podnosić nowych zarzutów w toku postępowania, chyba że ich podstawą są okoliczności prawne i faktyczne ujawnione

dopiero w toku postępowania. Tymczasem zarzut, będący rozszerzeniem zarzutu, który został wymieniony wcześniej w sposób bezpośredni lub dorozumiany w skardze wszczynającej postępowanie i który jest z nim ściśle związany, należy uznać za dopuszczalny. Podobne rozwiązanie stosuje się dla części powoływanej na poparcie zarzutu (wyrok Sądu z dnia 21 marca 2002 r. w sprawie T-231/99 Joynson przeciwko Komisji, Rec. str. II-2085, pkt 156).

62 W niniejszym przypadku Avebe podniosła istnienie domniemanego oświadczenia Akzo, złożonego przed władzami amerykańskimi jako zarzut oparty na naruszeniu prawa do obrony dopiero na etapie repliki.

63 Natomiast Avebe co do zasady podniosła już wcześniej ten sam element zarzutu w swojej skardze w ramach innego zarzutu (zob. pkt 59 powyżej). W rzeczywistości powoływała się ona na tę argumentację od chwili wniesienia skargi, nawet jeżeli z formalnego punktu widzenia uczyniła to dopiero w złożonym przez nią piśmie procesowym, w części dotyczącej zarzutu opartego na naruszeniu art. 81 WE oraz art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17.

64 A zatem, wbrew twierdzeniom Komisji, nie podniosła ona nowego zarzutu w replice, lecz powołała się na ten sam element zarzutu, który tym razem został formalnie przedstawiony w tym piśmie procesowym, w części poświęconej naruszeniu prawa do obrony.

65 W związku z powyższym należy zbadać istotę tej części zarzutu.

Co do istoty sprawy

66 Należy przypomnieć, że w odniesieniu do dokumentów odciążających w orzecznictwie zostało podkreślone, że w ramach postępowania kontradyktoryjnego, które odbywa się zgodnie z regulacjami zawartymi w rozporządzeniach wprowadzających w życie art. 81 WE i 82 WE, podejmowanie decyzji w zakresie dokumentów, które mogą być wykorzystane na obronę przedsiębiorstw biorących udział w postępowaniu w sprawie naruszenia reguł konkurencji, nie należy jedynie do Komisji (wyrok Sądu z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie T-30/91 Solvay przeciwko Komisji, Rec. str. II-1775, pkt 81). Z uwagi w szczególności na ogólną zasadę równości broni nie można przyzwolić na to, żeby Komisja mogła samodzielnie decydować o wykorzystaniu dokumentów przeciwko stronie skarżącej, jeżeli ta nie miała do nich dostępu, a zatem nie mogła podjąć odpowiedniej decyzji o ich wykorzystaniu na swoją obronę (ww. wyrok w sprawie Solvay przeciwko Komisji, pkt 83 oraz wyrok Sądu z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie T-36/91 ICI przeciwko Komisji, Rec. str. II-1847, pkt 111).

67 Zgodnie z orzecznictwem, w przypadku gdy w toku postępowania administracyjnego okaże się, że Komisja nie poinformowała strony skarżącej o dokumentach mogących stanowić materiał dowodowy o charakterze odciążającym, stwierdzenie naruszenia prawa do obrony będzie możliwe jedynie w przypadku ustalenia, że wynik postępowania administracyjnego mógłby być inny, gdyby omawiane dokumenty zostały udostępnione stronie skarżącej w toku tego postępowania (wyrok Sądu z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie T-7/89 Hercules Chemicals przeciwko Komisji, Rec. str. II-1711, pkt 56 oraz wymieniony w pkt 66 powyżej wyrok w sprawie Solvay przeciwko Komisji, pkt 98). Jeżeli owe dokumenty zostały włączone do akt prowadzonego przez Komisję dochodzenia, naruszenie prawa do obrony o takim charakterze występuje niezależnie od czynności podjętych przez dane przedsiębiorstwo w toku postępowania administracyjnego (wymieniony w pkt 66 powyżej wyrok w sprawie Solvay przeciwko Komisji, pkt 96). Natomiast w przypadku gdy dokumenty mogące stanowić materiał dowodowy o charakterze odciążającym nie zostały włączone do akt prowadzonego przez Komisję dochodzenia, stwierdzenie naruszenia prawa do obrony jest możliwe jedynie w przypadku gdy strona skarżąca w trakcie postępowania administracyjnego przedstawiła Komisji wyraźny wniosek o dostęp do jej dokumentów, pod rygorem utraty możliwości podnoszenia tego zarzutu w przypadku wniesienia na ostateczną decyzję skargi o stwierdzenie nieważności (wymienione w pkt 50 powyżej wyroki Sądu w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 383 oraz z dnia 30 września 2003 r. w sprawach połączonych T-191/98, od T-212/98 do T-214/98 Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-3275, pkt 340).

68 W niniejszym przypadku nie ulega wątpliwości, że — jak wynika z motywu 300 decyzji (zob. pkt 34 powyżej) — w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja ogłosiła zamiar uznania Akzo i Avebe za wspólnie odpowiedzialne przez cały okres trwania naruszenia.

69 Z udzielonych przez strony odpowiedzi na poszczególne skierowane przez Sąd pytania na piśmie wynika również, że Avebe zakwestionowała w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów posiadanie informacji na temat istnienia kartelu przed sierpniem 1993 r., podkreślając przy tym, że w postępowaniu toczącym się w Stanach Zjednoczonych przyznała się jedynie do popełnienia naruszenia w okresie następującym po tej dacie. W tym kontekście Avebe zaznaczyła w przypisie zamieszczonym w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że [w]edług posiadanych przez [nią] informacji [...], [przedstawiciel Akzo] również oświadczył w trakcie przesłuchań [odbywających się] w ramach tego postępowania, że Avebe nie wiedziała o istnieniu porozumień kartelowych przed sierpniem 1993 r.".

70 Ponadto w następstwie skierowanych przez Sąd pytań na piśmie Avebe przedstawiła wymianę korespondencji między zarządem i radą nadzorczą a służbami ministerstwa sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych, z której wynika, że począwszy od lipca 2000 r. Avebe kilkakrotnie usiłowała uzyskać od nich odpis domniemanego oświadczenia Akzo złożonego przed władzami amerykańskimi. Avebe chciała przedstawić to oświadczenie Komisji w ramach postępowania administracyjnego. Jednakże z owej wymiany korespondencji wynika, że wspomniane służby odrzuciły te wnioski, zaznaczając przy tym, że w ostateczności mogą je dostarczyć Komisji, jeżeli wystąpi ona z takim wnioskiem.

71 W takiej sytuacji, bez konieczności zbadania tego, czy Komisja powinna była podjąć stosowne kroki w celu uzyskania odpisu domniemanego oświadczenia Akzo złożonego przed władzami amerykańskimi oraz nawet przy założeniu, że miała ona taką możliwość, faktem pozostaje, że Avebe nie może zarzucać Komisji tego, że nie postąpiła ona w podobny sposób w celu uzyskania dokumentu, który w ostateczności mógł stanowić materiał dowodowy o charakterze odciążającym dla Avebe.

72 Jak wspomniano bowiem w pkt 67 powyżej, w następstwie odpowiedzi udzielonych przez władze amerykańskie Avebe powinna była w każdym razie zwrócić się wyraźnie do Komisji o zdobycie tego dokumentu. Jednak jak wynika z pkt 69 niniejszego wyroku, Avebe ograniczyła się jedynie do uczynienia w przypisie zwykłej i nieprecyzyjnej aluzji do tego domniemanego oświadczenia, której w świetle cytowanego orzecznictwa nie można uznać za wyraźny wniosek.

73 Avebe niesłusznie zatem uzasadnia brak wyraźnego wniosku w toku postępowania administracyjnego, powołując się na okoliczność, zgodnie z którą z oświadczeniem Akzo, o treści sprzecznej z treścią domniemanego oświadczenia Akzo złożonego przed władzami amerykańskimi, zapoznała się dopiero w decyzji. W rzeczywistości Avebe nie kwestionuje tego, że już z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wynikało jasno, iż Komisja zamierzała uznać Akzo i Avebe za wspólnie odpowiedzialne przez cały okres trwania naruszenia. Zatem Avebe powinna była wiedzieć, że to na niej spoczywał obowiązek przedstawienia w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wszelkiego materiału dowodowego, który mógłby okazać się przydatny w celu wykazania, że przed sierpniem 1993 r. nie posiadała ona informacji na temat istnienia kartelu. Z przedstawionej Sądowi przez Avebe wymiany korespondencji między zarządem i radą nadzorczą a służbami ministerstwa sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych również wynika, że jej zarząd i rada nadzorczą były w pełni świadome tego, że w toku postępowania administracyjnego przed Komisją spółka Akzo mogła utrzymywać, że Avebe wiedziała o istnieniu kartelu przez cały okres jego istnienia. Ponadto zgodnie z tym, co zostało już orzeczone w pkt 56 niniejszego wyroku, Komisja nie oparła się na oświadczeniu Akzo, lecz jedynie powołała się na nie w części decyzji dotyczącej zwięzłego przedstawienia argumentów stron.

74 Uwzględniając powyższe rozważania, drugą część niniejszego zarzutu, odnoszącą się do domniemanego oświadczenia Akzo złożonego przed władzami amerykańskimi należy również oddalić.

75 W konsekwencji zarzut oparty na naruszeniu prawa do obrony należy oddalić.

D — *W przedmiocie naruszenia art. 81 ust. 1 WE oraz art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17*

1. *Wprowadzenie*

76 Tytułem żądania głównego Avebe podnosi, że Komisja naruszyła prawo, uznając, iż w okresie poprzedzającym 15 sierpnia 1993 r. to Glucona, a nie Akzo, dopuściła się naruszenia. Avebe podnosi posiłkowo, że nawet jeżeli można byłoby słusznie uznać spółkę Glucona za odpowiedzialną za naruszenie, do którego doszło w tym okresie, to Avebe nie może ponosić odpowiedzialności za noszące znamiona naruszenia zachowanie Glucony.

2. *W przedmiocie niemożności Komisji przypisania spółce Glucona odpowiedzialności za naruszenie popełnione przed 15 sierpnia 1993 r.*

a) Wstępne rozważania

77 Należy zbadać, czy zgodnie z tym, co utrzymuje Avebe, odnosząc się do okresu poprzedzającego 15 sierpnia 1993 r., naruszenie zostało popełnione nie przez spółkę Glucona, będącą wspólnym przedsiębiorstwem spółek dominujących Akzo i Avebe, lecz wyłącznie przez Akzo.

78 Avebe nie kwestionuje tego, że w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji spółkę Glucona można było zakwalifikować jako przedsiębiorstwo, nawet jeżeli podmiot ten z uwagi na jego formę prawną nie stanowił odrębnej osoby prawnej. W rzeczywistości, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, pojęcie „przedsiębiorstwo" we wspólnotowym prawie konkurencji obejmuje każdą jednostkę wykonującą

działalność gospodarczą niezależnie od jej formy prawnej i sposobu finansowania (wyroki Trybunału z dnia 23 kwietnia 1991 r. w sprawie C-41/90 Höfner i Elser, Rec. str. I-1979, pkt 21 oraz wyrok Sądu z dnia 30 marca 2000 r. w sprawie T-513/93 Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali przeciwko Komisji, Rec. str. II-1807, pkt 36).

79 Natomiast, zdaniem Avebe, w szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy, w okresie poprzedzającym 15 sierpnia 1993 r. naruszenia dopuściła się Akzo, a nie Glucona. Avebe opiera się w tym względzie, po pierwsze, na postanowieniach umowy spółki, zawartej w 1972 r. między Akzo i Avebe, której przedmiot dotyczył utworzenia Glucony (zwanej dalej „umową spółki z 1972 r."), a po drugie, na różnych faktycznych aspektach dotyczących stosunków między samą skarżącą oraz spółkami Akzo i Glucona.

b) W przedmiocie umowy spółki z 1972 r.

Argumenty stron

80 Avebe na wstępie zaznacza, że na mocy umowy o współpracy, która została zawarta w 1966 r. ze spółką Noury & van der Lande i dotyczyła produkcji oraz sprzedaży różnych produktów, w tym glukonianu sodu, spółka ta odpowiadała w szczególności za jego produkcję, podczas gdy druga spółka zajęła się w szczególności jego sprzedażą, a zatem odpowiadała za zachowanie rynkowe.

81 Avebe podkreśla, że po przejęciu przez Akzo spółki Noury & van der Lande podział zadań pozostał zasadniczo bez zmian aż do 15 sierpnia 1993 r., w którym to dniu Avebe objęła zarząd nad Gluconą. Według Avebe z odpowiednich postanowień umowy spółki z 1972 r. wynika, że odpowiadała ona za produkcję, podczas gdy Akzo za sprzedaż glukonianu sodu.

82 Po pierwsze, zdaniem Avebe, z umowy spółki z 1972 r. wynika bowiem, że Glucona była zarządzana przez dwóch dyrektorów, z których jeden wywodził się z Akzo, a drugi z Avebe, przy czym zajmowali się oni kwestiami, które w pierwszej kolejności dotyczyły ich odpowiednich wspólników; że utrzymywali oni z tymi wspólnikami odrębne stosunki oraz że wykazywali znikome lub żadne zainteresowanie sprawami należącymi do uprawnień drugiego dyrektora. Na mocy umowy spółki z 1972 r. sprzedaż glukonianu sodu powierzono Akzo, która określała i prowadziła politykę Glucony w tym sektorze, tak że sama [Avebe] nie wywierała znaczącego wpływu na zachowanie rynkowe Glucony. Przeciwnie, z racji tego, że sama Glucona nie posiadała struktury organizacyjnej sprzedaży, działalność w zakresie sprzedaży prowadzona przez Akzo na rzecz Glucony była, zdaniem Avebe, integralną częścią struktury organizacyjnej sprzedaży Akzo.

83 Avebe stwierdza po drugie, że sam fakt uzyskania przez Akzo odszkodowania z tytułu sprzedaży glukonianu sodu zgodnie z umową spółki z 1972 r. wskazuje na to, że sprzedażą tego produktu zajmowała się w rzeczywistości spółka Akzo, bez udziału Glucony.

84 Po trzecie, Avebe uważa, że wbrew temu, co utrzymuje Komisja, nie można było uznać Akzo na mocy umowy spółki z 1972 r. za zwykłego pełnomocnika działającego wyłącznie na rachunek Glucony. Podkreśla ona, że umowa spółki z 1972 r. przewidywała możliwość wprowadzenia podziału zadań pomiędzy wspólników, co zresztą w niniejszym przypadku nastąpiło. Zdaniem Avebe, Akzo zajmowała się prowadzeniem działalności marketingowej oraz sprzedaży glukonianu sodu, wprawdzie na rachunek i ryzyko Glucony, lecz w pozostałym zakresie niezależnie i na własny rachunek, oraz prowadziła ją w ramach struktury organizacyjnej Akzo.

85 Avebe utrzymuje w tym kontekście, że zajęcie się przez Akzo prowadzeniem sprzedaży na rachunek oraz ryzyko i odpowiedzialność Glucony niekoniecznie oznacza, że należało ją uznać za przedsiębiorstwo, które dopuściło się naruszenia przewidzianego w art. 81 WE. Avebe twierdzi, że w celu ustalenia podmiotu, który

w tym przypadku naruszył art. 81 WE, należy bowiem ustalić nie podmiot, na rachunek oraz ryzyko i odpowiedzialność którego zostały zrealizowane transakcje, lecz co najważniejsze, zidentyfikować podmiot, który rzeczywiście zrealizował transakcje świadczące o popełnieniu naruszenia.

86 Stanowisko reprezentowane przez Komisję prowadziłoby, zdaniem Avebe, do tego, że mocodawcy pełnomocnika działającego na rzecz kilku przedsiębiorstw, który popełnia naruszenia przewidziane w art. 81 ust. 1 WE, byliby odpowiedzialni za naruszenie popełnione przez tego pełnomocnika w ramach prowadzonej przez niego działalności. Zdaniem Avebe, jest tak w przypadku gdy mocodawca zobowiązał pełnomocnika do popełnienia naruszenia lub gdy jest on świadom zachowania swojego pełnomocnika i nie nakazuje mu zaprzestania naruszenia. Jednakże w przypadku gdy pełnomocnik popełnia naruszenie bez wiedzy jego mocodawcy, nie można temu ostatniemu zarzucić popełnienia naruszenia. Według opinii Avebe, Komisja nie udowodniła, że Glucona udzieliła Akzo pełnomocnictwa do uczestnictwa w kartelu ani tego, że sama Glucona była poinformowana o uczestnictwie Akzo w kartelu. Avebe dodaje, że sama okoliczność, iż jeden z dyrektorów Glucony, a mianowicie ten wywodzący się ze spółki Akzo, wiedział o zaistniałym naruszeniu, nie wystarcza do zarzucenia Gluconie popełnienia naruszenia, ponieważ ten dyrektor podejmował działania jako współpracownik Akzo odpowiedzialny za sprzedaż produktów Glucony.

87 Avebe przyznaje, że co do zasady nie można utrzymywać, iż mocodawca nie może być pociągnięty do odpowiedzialności w związku z zachowaniem pełnomocnika, który również pełni funkcję dyrektora tego mocodawcy lub sprawuje inne stanowisko kierownicze w jego strukturze organizacyjnej. Jednakże w niniejszym przypadku, zdaniem Avebe, zasadne jest wprowadzenie rozróżnienia pomiędzy funkcją pełnomocnika a stanowiskiem dyrektora struktury organizacyjnej mocodawcy. Avebe twierdzi bowiem, po pierwsze, że powodem wyznaczenia Akzo na pełnomocnika nie jest troska o uchylenie się od wszelkiej ewentualnej odpowiedzialności z tytułu popełnienia naruszeń wymienionych w art. 81 WE, lecz jest nim fakt wcześniejszego posiadania przez Akzo, zgodnie z umową spółki z 1972 r., struktury organizacyjnej sprzedaży glukonianu sodu. Po drugie, w tym przypadku pełnomocnik, czyli spółka Akzo, jest dużym przedsiębiorstwem, którego współpracownik sprawował w niepełnym wymiarze stanowisko dyrektora Glucony, lecz w pozostałym zakresie wykonywał on zadania w ramach struktury organizacyjnej własnego przedsiębiorstwa.

88 Komisja wnosi o odrzucenie argumentacji przedstawionej przez Avebe.

Ocena Sądu

89 W pierwszej kolejności z art. 1 umowy spółki z 1972 r. wynika, że Avebe i Akzo utworzyły wspólne przedsiębiorstwo Glucona, którego celem była „produkcja, sprzedaż i marketing na wspólny rachunek" określonych produktów, w tym glukonianu sodu.

90 Ponadto na mocy art. 5 ust. 1 umowy spółki z 1972 r. „wspólnicy [Glucony byli] uprawnieni do działania i składania oświadczeń w imieniu spółki, wchodzenia w stosunki zobowiązaniowe z osobami trzecimi i pozyskiwania oraz wydatkowania funduszy w imieniu spółki jedynie na zasadzie reprezentacji łącznej". Na mocy art. 5 ust. 2 tejże umowy obaj wspólnicy, Akzo i Avebe, mieli odpowiednio wyznaczyć dwóch przedstawicieli, którzy „mieli za zadanie wspólnie wykonywać uprawnienia, które dla każdego ze wspólników zostały przewidziane w ust. 1, bez uszczerbku dla prawa do samodzielnego wykonywania tych uprawnień". Zadaniem tych przedstawicieli było utrzymywanie „regularnych kontaktów wzajemnych i prowadzenie rozmów z dyrektorami [Glucony] na wszystkie tematy istotne dla spółki". Na mocy art. 5 ust. 3 umowy spółki z 1972 r. obaj dyrektorzy, powołani odpowiednio przez Akzo i Avebe, posiadali uprawnienia w zakresie prowadzenia bieżących spraw spółki. Spoczywał na nich obowiązek poświęcenia znacznej części ich czasu sprawom Glucony. Byli oni zobowiązani do „ścisłej współpracy i [byli] odpowiedzialni solidarnie za realizowaną politykę" oraz mieli obowiązek „regularnego sporządzania sprawozdań dla ich przedstawicieli na temat realizowanej polityki i dostarczania im wszelkich niezbędnych informacji na ten temat".

91 Wreszcie w art. 13 ust. 2 umowy uściślono, że „[o] ile obaj wspólnicy nie opowiedzą się za innym systemem, [Glucona] powierzy [Akzo] sprzedaż swoich produktów" i zwróci Akzo proporcjonalną część kosztów poniesionych w związku z systemem sprzedaży tej ostatniej odpowiednio do czasu przeznaczonego na sprzedaż wyrobów Glucony.

92 Jak wynika z postanowień umowy spółki z 1972 r., nawet jeżeli Akzo „powierzono" sprawy bieżące związane ze sprzedażą glukonianu sodu na rachunek Glucony, Avebe nie może słusznie utrzymywać, że na mocy samych postanowień umowy spółki z 1972 r. popełnienie naruszenia można przypisać jedynie Akzo, powołując się na jej wyłączną odpowiedzialność za politykę marketingową.

93 W rzeczywistości z uwagi na strukturę prawną Glucony, spółki Akzo i Avebe wspólnie określały politykę spółki Glucona. Wiązało się to z obowiązkiem regularnych uzgodnień między Akzo i Avebe, które miały odbywać się za pośrednictwem przedstawicieli tych spółek i dyrektorów Glucony. Należy zatem uznać, że na mocy umowy spółki z 1972 r. Avebe miała pewien wkład zarówno w określanie, jak i realizowanie polityki marketingowej w sektorze glukonianu sodu.

94 Twierdzenia Avebe, w myśl których obaj dyrektorzy zajmowali się przede wszystkim lub wyłącznie kwestiami dotyczącymi w pierwszej kolejności dziedziny, za którą odpowiadał stosowny wspólnik, który powołał ich na to stanowisko i z którym utrzymywali oni odrębne stosunki oraz że wykazywali znikome lub żadne zainteresowanie sprawami należącymi do uprawnień drugiego dyrektora, nie znajdują odzwierciedlenia w postanowieniach zawartych w umowie spółki, a nawet są z nimi częściowo sprzeczne. W rzeczywistości, nawiązując do wcześniejszych twierdzeń, na podstawie umowy spółki z 1972 r. Akzo i Avebe odpowiadały wspólnie za określanie kierunków polityki Glucony, która powinna być przedmiotem ich regularnych uzgodnień mających odbywać się za pośrednictwem ich przedstawicieli i dyrektorów Glucony.

95 Zgodnie z tym, co utrzymuje Avebe, nawet jeżeli w świetle wykładni postanowień umowy spółki z 1972 r., w szczególności jej art. 13 ust. 2 i art. 14 ust. 1, dyrektor powołany przez Akzo miał się zajmować marketingiem glukonianu sodu jako współpracownik Akzo, odpowiedzialny za sprzedaż produktów Glucony, to

niewątpliwie, zważywszy na sytuację prawną, która powstała na mocy umowy spółki z 1972 r., poczynania dyrektora powołanego przez Akzo mogły być przypisane Gluconie.

96 W konsekwencji, opierając się wyłącznie na postanowieniach umowy spółki z 1972 r., dla potrzeb zastosowania art. 81 WE Komisja mogła uznać, nie popełniając oczywistego błędu w ocenie, że wszyscy członkowie zarządu Glucony wiedzieli o antykonkurencyjnych praktykach tej spółki.

97 W tej sytuacji na Avebe spoczywał obowiązek dowiedzenia w toku postępowania administracyjnego, przy użyciu wszystkich środków dowodowych stanowiących zbiór zbieżnych i przekonywujących wskazówek, że pomimo zaistniałej sytuacji prawnej Akzo była jedynym podmiotem, który ustalał zachowanie Glucony noszące znamiona naruszenia i wiedział o nim.

c) W przedmiocie różnych okoliczności faktycznych

98 Avebe przytacza sześć okoliczności faktycznych celem wykazania, że nie posiadała ona informacji na temat istnienia kartelu.

99 Avebe podkreśla po pierwsze, że jej przedstawiciele nie uczestniczyli w zebraniach kartelu przed październikiem 1993 r.

100 Komisja nie przedstawiła na ten temat żadnych szczegółowych argumentów.

101 Sąd zauważa, że Komisja nie kwestionuje tego faktu, którego wystąpienie uznała zresztą w motywie 306 decyzji. Jednakże biorąc pod uwagę podział zadań przewidziany w umowie spółki z 1972 r., sprzężony z klauzulami tej umowy, przewidującej dla wspólników upoważnienie łączne do reprezentacji spółki i zapewniającej każdemu ze wspólników Glucony możliwość uczestnictwa w czynnościach podejmowanych przez drugą stronę i otrzymywania od niej informacji na ten temat (zob. pkt 90 powyżej), okoliczność ta nie pozwala na stwierdzenie, że przedstawiciele Avebe w Gluconie, a tym samym sama Avebe, nie mogli być informowani o zachowaniu noszącym znamiona naruszenia.

102 Po drugie, Avebe uważa, że Komisja nie mogła skutecznie oprzeć się w motywie 307 decyzji na notatce z dnia 1 maja 1990 r. Wskazuje ona bowiem na fakt przedstawiony już w jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że spotkanie będące przedmiotem tej notatki nie miało żadnego związku z wielostronnymi spotkaniami kartelu oraz że odbywało się w ramach współpracy strukturalnej, która miała być nawiązana z ADM. Avebe twierdzi, że rozmowy te nie odbywały się w ramach regularnej działalności sprzedaży prowadzonej przez Gluconę, lecz dotyczyły zmian o charakterze strukturalnym w procesie produkcyjnym Glucony w Stanach Zjednoczonych. Zdaniem Avebe, tłumaczy to obecność przy tych rozmowach dyrektora Glucony, powołanego przez Avebe, oraz zasięgnięcie przez Avebe, jako wspólnika spółki Glucona, informacji na temat etapu, na jakim znajdowały się prowadzone z ADM rozmowy.

103 Komisja uważa, że z notatki z dnia 1 maja 1990 r. wynika, że nie tylko Akzo, lecz właśnie Glucona zajmowała się sprzedażą glukonianu sodu, przyjmowała określone zachowanie rynkowe, uczestniczyła w negocjacjach, a inni członkowie kartelu uznawali ją za posiadającą udziały w tym rynku.

104 Sąd zauważa, że notatkę z dnia 1 maja 1990 r. w przedmiocie spotkania, które odbyło się z przedstawicielami ANC i ADM w dniu 30 kwietnia 1990 r., sporządził członek kierownictwa Avebe. Z notatki tej wynika, że uczestnicy spotkania dyskutowali na temat wznowienia niektórych umów dostawy glukonianu sodu zawartych przez ADM.

105 Nawet przy założeniu, że spotkanie to nie miało nic wspólnego z wielostronnymi spotkaniami kartelu, lecz odbyło się — jak podkreśla Avebe — w ramach współpracy strukturalnej, która miała być nawiązana z ADM, to jednak, jak słusznie podkreśla Komisja, owa notatka dowodzi, że spółce Avebe nie były obce zagadnienia związane z marketingiem glukonianu sodu przez Gluconę. Wniosek ten poparty jest zresztą faktem istnienia projektu porozumienia między Akzo, Avebe i ADM, który zresztą sama Avebe przedstawiła Sądowi i z którego wynika, że Avebe i Akzo miały wspólnie zapewnić marketing glukonianu sodu na obszarze Stanów Zjednoczonych. Z dokumentu tego w żaden sposób nie wynikało, że działalność Avebe miała być ograniczona do produkcji glukonianu sodu ani że wprowadzaniem tego produktu do obrotu miała się zająć wyłącznie spółka Akzo.

106 W konsekwencji Avebe niesłusznie zarzuca Komisji, że ta ostatnia powołała się na tę notatkę jako na jedną z okoliczności faktycznych wskazujących na to, że Avebe nie mogła być nieświadoma tego, że Glucona uczestniczyła w antykonkurencyjnych działaniach.

107 Avebe uznaje po trzecie, że Komisja niesłusznie powołała się w motywie 308 decyzji na zachowanie Avebe, kiedy w dniu 15 sierpnia 1993 r. spółka ta przejęła samodzielne zarządzanie Gluconą, i na tej podstawie wyciągnęła wniosek, że Avebe była odpowiedzialna za naruszenie, którego dopuszczono się przed tą datą. Zdaniem Avebe, rozumowanie to zostało potwierdzone w wyroku Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-347/94 Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, Rec. str. II-1751, pkt 400 i nast.

108 Zdaniem Komisji, Avebe niesłusznie powołuje się na wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, cytowany w pkt 107 powyżej, ponieważ odnosił się on do sytuacji odmiennej od tej, która miała miejsce. Komisja dodaje, że w tym przypadku wykorzystała ten środek dowodowy, jako jeden z wielu, wyłącznie w celu wykazania, że Avebe musiała wiedzieć o uczestnictwie Glucony w kartelu już w okresie poprzedzającym datę 15 sierpnia 1993 r.

109 Sąd zauważa, że — jak słusznie podkreśliła Komisja — w wymienionym w pkt 107 powyżej wyroku w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji orzeczono, że spółkę Mayr-Melnhof można było uznać za odpowiedzialną za zachowanie jednej z jej spółek zależnych dopiero od dnia, w którym przejęła ona kontrolę nad tą spółką. Jednak w niniejszym przypadku, mając na uwadze prawne powiązania natury własnościowej i kontrolnej, które zostały ustanowione wraz z utworzeniem Glucony, nie chodziło o to, czy Avebe należało uznać za odpowiedzialną za działania poczynione przez spółkę w momencie, w którym nie sprawowała ona nad nią kontroli. W następstwie powyższego, Avebe nie może zasadnie powoływać się na ten wyrok celem poparcia swoich twierdzeń.

110 W związku z tym, nawet jeżeli zachowanie Avebe rozpatrywane z osobna nie wystarczy, aby wykazać, że wiedziała ona o uczestnictwie Glucony w kartelu przed dniem 15 sierpnia 1993 r., kiedy przejęła zarządzanie Gluconą, to jednak nie można zarzucić Komisji, że w celu umocnienia swojego stanowiska uwzględniła tą okoliczność w świetle innych, szczególnie prawdopodobnych okoliczności, w tym solidarnej odpowiedzialności dwóch współdyrektorów spółki Glucona (zob. motyw 307 decyzji i pkt 90–96 niniejszego wyroku).

111 Po czwarte, Avebe podnosi, że sprawozdania ze spotkań odbywających się w Gluconie nie zawierają żadnej wzmianki na temat istnienia kartelu. Tak więc, zdaniem Avebe, organy Glucony ani w sposób wyraźny, ani milczący nie wyraziły zgody na zachowanie Akzo, ponieważ o nim nie wiedziały.

112 Według Komisji, ze sprawozdań tych wynika, że omawiane na spotkaniach tematy obejmowały cały zakres działalności Glucony.

113 Sąd zauważa, że brak jakichkolwiek adnotacji na piśmie na temat istnienia kartelu w protokołach ze spotkań, które odbyły się w Gluconie, zważywszy na niejawny charakter kartelu, nie jest właściwym argumentem dla wykazania, że Avebe nie

wiedziała lub nie mogła wiedzieć o kartelu, ani tym bardziej, że organy Glucony nie wyraziły zgody ani w sposób wyraźny, ani milczący na to zachowanie, które jest niezgodne z regułami konkurencji.

114 Uwzględniając powyższe oraz nawiązując do słusznych twierdzeń Komisji, z kilku sprawozdań wynika, że Avebe była informowana o wachlarzu działalności handlowej spółki Glucona, czasami w sposób szczegółowy, co też wynika ze sprawozdań ze spotkań, które odbyły się w dniach 8 października 1991 r., 14 kwietnia i 10 grudnia 1992 r. oraz 2 września 1993 r. Przykładowo należy zauważyć, że pkt 8 protokołu ze spotkania, które odbyło się w dniu 10 grudnia 1992 r., brzmi następująco:

„Biorąc pod uwagę siły rynkowe (ADM), budżet dla glukonianu sodu na rok 1993 jest znacznie mniejszy niż w roku ubiegłym. Nawet wobec mniejszego budżetu, spodziewane są korzystniejsze ceny. Ponadto wystąpimy o wyższe refundacje wywozowe. Ma to związek z rozcieńczeniem naszych surowców. Zostanie położony nacisk na wywóz do państw trzecich poza obszar WE. Po raz pierwszy od kilku lat marża brutto glukonianu sodu mogła osiągnąć próg rentowności. Jednak jest to częściowo związane z zagospodarowaniem kosztów stałych [...]". [tłumaczenie nieoficjalne]

115 Z powyższego wynika, że spotkania dotyczyły całego zakresu działalności Glucony. Omawiano w szczególności tematy takie jak strategia handlowa, rozwój rynkowy i polityka cenowa oraz udziały w rynku. Jednak zważywszy na znaczącą rolę kartelu przy określaniu możliwości prowadzenia działalności na rynku glukonianiu sodu, możliwość omawiania tych tematów bez wspominania o istnieniu kartelu i związanych z tym czynników wydaje się być całkowicie wykluczona.

116 W związku z powyższym, również Avebe nie może skutecznie powoływać się na sprawozdania ze spotkań Glucony na poparcie swojej argumentacji.

117 Po piąte, Avebe podnosi fakt, że partnerzy handlowi i konkurenci Glucony utożsamiali ją zawsze z Akzo, a nigdy z Avebe, że Akzo wykorzystała w korespondencji prowadzonej z klientami papier firmowy Akzo, a nie Glucona, jak również to, że Akzo pośredniczyła w fakturowaniu i pobieraniu należności.

118 Komisja odrzuca tę argumentację.

119 Na wstępie Sąd stwierdza, że przedstawiona przez Avebe argumentacja jest sprzeczna z projektem umowy wymienionym w pkt 105 powyżej, który wskazuje nie tylko Akzo, lecz również Avebe jako potencjalnych partnerów handlowych ADM w zakresie marketingu glukonianu sodu na obszarze Stanów Zjednoczonych. W każdym razie, nawet w przypadku ustalenia, że partnerzy i konkurenci Glucony stale utożsamiali ją z Akzo, nie ulega wątpliwości, że okoliczność ta dotyczyłaby wyłącznie stosunków zewnętrznych Glucony i sposobu postrzegania jej przez osoby trzecie. Natomiast nie dotyczy ona w żaden sposób tego, czy zważywszy na wewnętrzną strukturę organizacyjną Glucony, spółka Avebe wiedziała lub powinna była wiedzieć o tym, że Glucona zachowała się na rynku glukonianu sodu w sposób noszący znamiona naruszenia.

120 W związku z powyższym Avebe nie może również podnosić tych okoliczności na poparcie swojego argumentu.

121 Po szóste wreszcie, Avebe utrzymuje, że lokal biurowy powołanego przez Akzo dyrektora mieścił się w Amersfoort (Niderlandy), w budynku Akzo, podczas gdy dyrektor powołany przez Avebe zarządzał na miejscu zakładami Avebe, które mieściły się w Ter Apelkanaal (Niderlandy), oraz że owe miejscowości były położone od siebie w odległości 200 kilometrów. Ponadto utrzymuje ona, że produkcja i sprzedaż glukonianu sodu stanowiła jedynie niewielką część całej działalności zarówno Akzo, jak i Avebe.

122 Komisja nie przywołuje na ten temat żadnych szczegółowych argumentów.

123 Sąd przypomina w tym kontekście, że umowa spółki z 1972 r. wyraźnie przewidywała ścisłe porozumienie pomiędzy dyrektorami we wszystkich kwestiach istotnych dla wspólnego przedsiębiorstwa. Ponadto, jak wskazano w pkt 115 powyżej, ze sprawozdań ze spotkań Glucony wynika, że podczas spotkań dyskutowano na temat całego zakresu działalności Glucony, a w szczególności poruszano tematy takie jak strategia handlowa, rozwój rynku i polityka cenowa oraz udziały w rynku. Tak więc odległość geograficzna między Akzo i Avebe nie jest przekonującym argumentem dla twierdzenia, że dyrektor powołany przez Avebe nie wiedział o zachowaniu niezgodnym z zasadami konkurencji.

124 Nie ma w tym wypadku znaczenia także okoliczność, na którą powołała się Avebe, zgodnie z którą produkcja i sprzedaż glukonianu sodu stanowiła jedynie niewielką część całej działalności zarówno Akzo, jak i Avebe. Glucona została bowiem utworzona w celu produkcji, sprzedaży i wspólnego marketingu niektórych produktów, w tym glukonianu sodu, której to działalności na mocy umowy spółki z 1972 r. dyrektorzy Glucony mieli poświęcić znaczną ilość ich czasu pracy.

125 W związku z powyższym Avebe niesłusznie przywołuje te okoliczności na poparcie swojego argumentu.

126 Przez wzgląd na całość powyższych rozważań, Komisja słusznie uznała, że nie można stwierdzić na podstawie różnych okoliczności faktycznych przywołanych przez Avebe, że pomimo wyraźnych ram prawnych, które regulują strukturę wspólnego przedsiębiorstwa i podział obowiązków pomiędzy ich wspólników, Avebe nie miała związku z określaniem i realizacją polityki marketingowej w zakresie glukonianu sodu, a zatem nie była lub nie mogła być poinformowana o antykonkurencyjnych poczynaniach Glucony.

127 W konsekwencji Komisja mogła słusznie uznać, że naruszenia dopuściła się Glucona.

3. *W przedmiocie niemożliwości po stronie Komisji zarzucenia Avebe naruszenia, którego dopuściła się Glucona*

a) Argumenty stron

128 Avebe zasadniczo podnosi, że nawet przy założeniu, że to Glucona, a nie Akzo, zachowała się w sposób niezgodny z regułami konkurencji, Komisja nie mogła w żaden sposób przypisać Avebe tego zachowania.

129 Avebe utrzymuje w tym kontekście, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, okoliczność, iż spółka zależna ma odrębną osobowość prawną, nie wystarcza, by wykluczyć możliwość, że jej postępowanie było motywowane przez spółkę dominującą, w szczególności wówczas, gdy spółka zależna nie określa w sposób autonomiczny swego postępowania na rynku, ale stosuje co do zasady polecenia przekazywane jej przez spółkę dominującą (zob. wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. str. I-9925, pkt 26 wraz z cytowanym tam orzecznictwem). Zdaniem skarżącej, wynika z tego, że należałoby uwzględnić nie formalną strukturę prawną przedsiębiorstwa, lecz jego rzeczywistą strukturę decyzyjną. Powtarzając w zasadzie te same argumenty, które zostały już wcześniej przedstawione w ramach pierwszej części niniejszego zarzutu, Avebe twierdzi, że Glucona nie stosowała się do poleceń wydawanych przez Avebe, lecz przeciwnie, wprowadzaniem glukonianu sodu do obrotu zajmowała się Akzo.

130 Avebe twierdzi ponadto, że w sytuacji, w której związek nieposiadający osobowości prawnej zachował się w sposób spełniający znamiona naruszenia, formalne

kryterium powiązań natury prawnej między tym związkiem a jego spółką dominującą nie ma znaczenia. Zdaniem Avebe, w takiej sytuacji ważne jest ustalenie, czy Glucona stanowiła wraz z Avebe jedną całość pod względem gospodarczym, co nie miało miejsca, ponieważ Glucona nie posiadała struktury organizacyjnej sprzedaży, a większość współpracowników tej spółki wykonywała powierzone im zadania w ramach działalności, którą prowadzili na rzecz ich drugiego pracodawcy. Zdaniem Avebe, Komisja mogłaby oprzeć się na domniemaniu, że ta spółka zależna stosuje się zasadniczo do poleceń, które zostały jej wydane przez spółkę dominującą jedynie w przypadku, w którym spółka dominująca posiadałaby 100% udziałów w spółce zależnej. Jedynie w takim kontekście Komisja nie miałaby obowiązku sprawdzenia, czy te uprawnienia były rzeczywiście wykonane przez spółkę dominującą. W niniejszym przypadku Avebe posiadała jedynie 50% udziałów w spółce Glucona, natomiast pozostałe 50% przypadało Akzo.

131 Ponadto Avebe wskazuje na wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawach połączonych T-339/94, T-340/94, T-341/94 oraz T-342/94 Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-1727, pkt 51–58. Podnosi ona, że w tej sprawie Sąd uwzględnił fakt, iż związek przedsiębiorstw został upoważniony przez swoich członków do prowadzenia całości ich sprzedaży kartonu i ustalił jednolite ceny, działając przy tym w imieniu i na rachunek każdego członka. Stąd też w tej sprawie Sąd miał uwzględnić zachowanie stanowiące naruszenie, jak również bezpośredni związek istniejący między tym zachowaniem a przedsiębiorstwem, które należało uznać za odpowiedzialne za naruszenie.

132 Avebe wskazuje również na okoliczność, iż jest niemożliwe, że w dniu 15 sierpnia 1993 r., kiedy dyrektor powołany przez Akzo poinformował dyrektora powołanego przez Avebe o istnieniu zorganizowanej struktury kartelu, Avebe wiedziała o istnieniu tego kartelu. Avebe podkreśla, że pismem z dnia 23 kwietnia 1999 r. Komisja została o tym fakcie poinformowana, lecz że niewłaściwie zinterpretowała tę informację, stwierdzając w decyzji, że Avebe zażądała udzielenia jej dogłębnych informacji na temat sytuacji kartelu. Skarżąca twierdzi, że Komisja nie uwzględniła również tego, że jak wskazano w pkt 26 odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, przedstawiciel Avebe w Gluconie udzielił informacji prezesowi Avebe w późniejszym okresie, co osłabia twierdzenie o uprzedniej wiedzy Avebe o istnieniu kartelu.

133 Avebe utrzymuje ponadto w replice, że przedstawiony przez nią argument znajduje potwierdzenie w świetle dokonanej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka wykładni art. 6 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.

134 Komisja przyznaje, że cytowane przez nią orzecznictwo nie nawiązywało do omawianego przypadku, w którym naruszenia dopuścił się związek współpracy między dwoma niezależnymi przedsiębiorstwami. Jednakże nawiązując zasadniczo do argumentów wcześniej przytoczonych w ramach pierwszej części niniejszego zarzutu, Komisja uznaje, że w tym przypadku Avebe mogła mieć znaczący wpływ na rynkowe zachowanie Glucony oraz że w szczególności mogła ona w każdej chwili zakończyć swoje uczestnictwo w kartelu. Zdaniem Komisji, w świetle orzecznictwa (wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-354/94 Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. str. II-2111, pkt 80) pozwala to stwierdzić, że Avebe była współodpowiedzialna za popełnienie naruszenia i nie ma konieczności przedstawiania dowodów na to, że rzeczywiście wywierała ona taki wpływ na Gluconę.

b) Ocena Sądu

135 Należy przede wszystkim przypomnieć utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie przedsiębiorstwa można przypisać innemu przedsiębiorstwu wtedy, gdy jego zachowanie na rynku nie jest wynikiem autonomicznej decyzji, ale zasadniczo zastosowania wytycznych wydanych przez to inne przedsiębiorstwo ze względu na istniejące między nimi powiązania natury ekonomicznej i prawnej (wyroki Trybunału z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P, C-208/02 P oraz C-213/02 P, Rec. str. I-5425, pkt 117, oraz z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P Metsä-Serla Oyj i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-10065, pkt 27).

136 Należy w tym względzie podkreślić, że zgodnie z tym orzecznictwem i w przeciwieństwie do tezy Komisji przedstawionej w pkt 48–52 jej odpowiedzi

na skargę, Komisja nie może ograniczyć się do stwierdzenia, że przedsiębiorstwo „mogło" wywrzeć tak znaczący wpływ na drugie przedsiębiorstwo, bez potrzeby zbadania, czy taki wpływ miał w rzeczywistości miejsce. Przeciwnie, z orzecznictwa tego wynika, że do Komisji należy w zasadzie udowodnienie takiego znaczącego wpływu na podstawie wszystkich okoliczności faktycznych, w tym w szczególności ewentualnych uprawnień kierowniczych jednego z tych przedsiębiorstw względem drugiego (zob. podobnie wymieniony w pkt 135 powyżej wyrok Trybunału w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 118–122, wyrok Trybunału z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-196/99 P Aristrain przeciwko Komisji, Rec. str. I-11005, pkt 95–99; wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-9/99 HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-1487, pkt 527). W wymienionym w pkt 129 powyżej wyroku z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, powołanym przez Komisję, Trybunał uznał, że w przypadku gdy spółka dominująca kontroluje w 100% swoją spółkę zależną, ponoszącą odpowiedzialność za zachowanie o znamionach naruszenia, istnieje podważalne domniemanie, że rzeczona spółka dominująca rzeczywiście miała znaczący wpływ na zachowanie jej spółki zależnej. Tak więc do spółki dominującej należy obalenie tego domniemania poprzez przedstawienie materiału dowodowego, za pomocą którego można dowieść niezależny charakter jej spółki zależnej (zob. podobnie ww. w pkt 129 wyrok z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, pkt 28–29, oraz ww. w pkt 134 wyrok z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, pkt 80).

137 Następnie przypomnieć należy, że na mocy umowy spółki z 1972 r. Glucona została założona w formie prawnej w postaci „vennootschap onder firma" (vof). Bezsprzecznym pozostaje fakt, iż w świetle prawa niderlandzkiego Glucona stanowiła więc podmiot o charakterze czysto umownym, nieposiadający osobowości prawnej odrębnej od swoich wspólników Akzo i Avebe, których udziały w tym podmiocie wynosiły odpowiednio 50%. Ponadto na mocy art. 5 ust. 1 tej umowy obaj wspólnicy byli uprawnieni do działania i składania oświadczeń w imieniu spółki, wchodzenia w stosunki zobowiązaniowe z osobami trzecimi i pozyskiwania oraz wydatkowania funduszy w imieniu spółki jedynie na zasadzie reprezentacji łącznej. Zgodnie z ust. 2 tego samego przepisu obaj wspólnicy mieli odpowiednio wyznaczyć dwóch przedstawicieli, którzy „mieli za zadanie wspólnie wykonywać uprawnienia, które dla każdego ze wspólników zostały przewidziane w ust. 1, bez uszczerbku dla prawa do samodzielnego wykonywania tych uprawnień". Zadaniem tych przedstawicieli było utrzymywanie „regularnych kontaktów wzajemnych i prowadzenie rozmów z kierownictwem [Glucony] na wszystkie tematy istotne dla spółki". Na mocy art. 5 ust. 3 wspomnianej umowy obaj dyrektorzy, powołani odpowiednio

przez Akzo i Avebe, posiadali uprawnienia w zakresie prowadzenia bieżących spraw spółki. Spoczywał na nich obowiązek poświęcenia znacznej części ich czasu sprawom Glucony. Byli oni zobowiązani do „ścisłej współpracy i [byli] odpowiedzialni solidarnie za realizowaną politykę" oraz mieli obowiązek „regularnego sporządzania sprawozdań dla ich przedstawicieli na temat realizowanej polityki i dostarczania im wszelkich niezbędnych informacji na ten temat". Ostatecznie, uwzględniając strukturę prawną Glucony, Akzo i Avebe przyjęły zobowiązania Glucony solidarnie i w sposób nieograniczony.

138 Z całości przedstawionych wyżej okoliczności wynika, że mocą umowy spółki z 1972 r. ustanowiono dla Akzo i Avebe wspólne uprawnienia kierownicze w zakresie handlowego zarządzania Gluconą, a uprawnienia te mieli wykonywać wspólnie oraz w stałym i ścisłym porozumieniu we wszystkich kwestiach istotnych dla Glucony dwaj dyrektorzy powołani odpowiednio przez Akzo i Avebe i w szczególności kontrolowani za pośrednictwem dwóch przedstawicieli tych dwóch wspólników. Z uwagi na ich wspólne uprawnienia kierownicze oraz wielkość udziałów Akzo i Avebe w Gluconie, wynoszącą odpowiednio 50%, co w konsekwencji dawało im wspólną kontrolę nad wszystkimi udziałami, w celu przyjęcia domniemania, że omawiana spółka dominująca miała w rzeczywistości znaczący wpływ na zachowanie swojej spółki zależnej, Sąd uznaje, że w sprawie tej mamy do czynienia z sytuacją podobną do tej, o której mowa w wyroku z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, w którym spółka zależna była w 100% kontrolowana przez jedną spółkę dominującą.

139 Sąd stwierdza bowiem, że okoliczności faktyczne wymienione w pkt 137 niniejszego wyroku, rozważane całościowo, stanowią wystarczająco znaczące wskazówki, by oprzeć na nich domniemanie, zgodnie z którym sposób postępowania Glucony na rynku był wspólnie określany przez Akzo i Avebe, w takim stopniu, że spółka Glucona była uważana za nieposiadającą w tym zakresie żadnej faktycznej niezależności. Ponadto z twierdzeń przedstawionych w pkt 92–126 powyżej, dotyczących posiadania przez skarżącą informacji na temat poczynań Glucony wynika, że skarżąca nie przedstawiła materiału dowodowego, który pozwalałby na obalenie tego domniemania.

140 Ostatecznie należy podkreślić, że wspólna odpowiedzialność obu wspólników Akzo i Avebe za zachowanie Glucony, niezależnie od jego dokładnego zakresu zgodnie z prawem niderlandzkim, wzmacnia domniemanie dotyczące faktycznego wspól-

nego określania polityki handlowej Glucony przez jej wspólników. W takich okolicznościach uniknięcie sytuacji, w której spółka zależna nie uwzględniała ich poleceń, leżało bowiem w interesie wspólników, tym bardziej że nielegalne poczynania ich spółki zależnej mogłyby się wiązać z możliwością narażenia ich na wszczęcie postępowania lub wniesienie roszczeń odszkodowawczych przez osoby trzecie.

141 Z powyższego wynika, że zważywszy na ścisłe więzi gospodarcze i prawne łączące z jednej strony Gluconę, a z drugiej strony Akzo i Avebe, sprawujące wspólnie rzeczywistą kontrolę nad spółką Glucona, Komisja nie popełniła błędu, stwierdzając, że zachowanie Glucony posiadające znamiona naruszenia można przypisać Avebe. Wynika z tego również, że wbrew twierdzeniom przedstawionym przez skarżącą, zarówno Glucona, jak i Akzo oraz Avebe, zgodnie z orzecznictwem cytowanym w pkt 78 powyżej stanowią łącznie jeden podmiot gospodarczy, w ramach którego noszące znamiona naruszenia zachowanie spółki zależnej można przypisać jej spółkom dominującym, które za nie odpowiadają ze względu na to, że sprawują one rzeczywistą kontrolę nad polityką handlową spółki zależnej (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie T-66/99 Minoan Lines przeciwko Komisji, Rec. str. II-5515, pkt 122).

142 W związku z powyższym zarzut oparty na naruszeniu art. 81 ust. 1 WE oraz art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 należy w całości oddalić.

E — *W przedmiocie naruszenia zasady proporcjonalności*

143 Avebe uważa, że nawet zakładając, iż można przypisać jej popełnienie naruszenia przy ustalaniu dla niej podstawowej kwoty grzywny, Komisja powinna była uwzględnić, tytułem okoliczności łagodzących, rolę pełnioną przez nią w ramach kartelu przed 15 sierpnia 1993 r.

144 Komisja podkreśla, że grzywna nałożona na Avebe została ustalona ze względu na zachowanie spółki Glucona w ramach kartelu oraz zaznacza, że uwzględniła w tym kontekście specyfikę tego zachowania. Zdaniem Komisji, nie ma powodu, aby zmniejszyć zakres odpowiedzialności przedsiębiorstwa dominującego z powodu zachowania jego spółki zależnej. Opinia ta jest tym bardziej zasadna, że Glucona nie posiadała osobowości prawnej odrębnej od Avebe i Akzo. Avebe w żaden sposób nie odpowiada zatem za zachowanie osoby trzeciej, lecz za działania podmiotu o charakterze czysto umownym, który jest zależny od jej własnej osobowości prawnej i za który jest ona solidarnie odpowiedzialna.

145 Nawiązując do opinii wyrażonej przez Komisję, Sąd stwierdza, że Komisja mogła słusznie nałożyć na Avebe grzywnę z powodu zachowania Glucony, które można było przypisać zarówno Avebe, jak i Akzo, nie naruszając przy tym zasady proporcjonalności. Uwzględniając w szczególności postanowienia umowy spółki z 1972 r. ustanawiającej wspólne przedsiębiorstwo Glucona (zob. pkt 90–91 powyżej), Sąd jest zdania, że rola, jaką Avebe odegrała w kartelu w okresie przed 15 sierpnia 1993 r., nie może stanowić okoliczności łagodzącej mającej wpływ na proporcjonalność nałożonej na nią grzywny.

146 W związku z powyższym zarzut oparty na naruszeniu zasady proporcjonalności jest bezzasadny.

147 Ponieważ nie można przychylić się do żadnego z zarzutów podniesionych wobec decyzji, skarga podlega w całości oddaleniu.

## W przedmiocie kosztów

148 Zgodnie z art. 87 § 2 regulaminu Sądu kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ skarżąca przegrała sprawę, zgodnie z żądaniem pozwanej należy obciążyć ją kosztami postępowania.

Z powyższych względów

SĄD (trzecia izba)

orzeka, co następuje:

1) **Skarga zostaje oddalona.**

2) **Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA zostaje obciążona kosztami postępowania.**

Azizi Jaeger Dehousse

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 27 września 2006 r.

Sekretarz

E. Coulon

Prezes

J. Azizi

Spis treści

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu ..... II - 3090

Przebieg postępowania i żądania stron ..... II - 3097

Co do prawa ..... II - 3099

A — Wprowadzenie ..... II - 3099

B — W przedmiocie naruszenia obowiązku uzasadnienia ..... II - 3103

C — W przedmiocie naruszenia prawa do obrony ..... II - 3105

1. Uwagi wprowadzające ..... II - 3105

2. W przedmiocie oświadczenia Akzo ..... II - 3106

3. W przedmiocie domniemanego oświadczenia przedstawiciela Akzo, złożonego przed władzami amerykańskimi ..... II - 3109

a) Argumenty stron ..... II - 3109

b) Ocena Sądu ..... II - 3109

W przedmiocie dopuszczalności ..... II - 3109

Co do istoty sprawy ..... II - 3111

D — W przedmiocie naruszenia art. 81 ust. 1 WE oraz art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 ..... II - 3114

1. Wprowadzenie ..... II - 3114

2. W przedmiocie niemożności Komisji przypisania spółce Glucona odpowiedzialności za naruszenie popełnione przed 15 sierpnia 1993 r. ..... II - 3114

a) Wstępne rozważania ..... II - 3114

b) W przedmiocie umowy spółki z 1972 r. ..... II - 3115

Argumenty stron ..... II - 3115

Ocena Sądu ..... II - 3118

c) W przedmiocie różnych okoliczności faktycznych ..... II - 3120

3. W przedmiocie niemożliwości po stronie Komisji zarzucenia Avebe naruszenia, którego dopuściła się Glucona ..... II - 3127

a) Argumenty stron ..... II - 3127

b) Ocena Sądu ..... II - 3129

E — W przedmiocie naruszenia zasady proporcjonalności ..... II - 3132

W przedmiocie kosztów ..... II - 3133